

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Kazimierz Czerwiński

2. Posiadane dyplomy:

Magister matematyki o specjalizacji nauczycielskiej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii, 1980 r.

Doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Humanistyczny, 1998 r., tytuł rozprawy doktorskiej: „Poziom kompetencji innowacyjnej absolwentów wyższych szkół oficerskich i jego wybrane korelaty instytucjonalne”, promotor: prof. Roman Schulz (UMK), recenzenci: prof. Józef Półturzycki (UMK i UW) i prof. Bogdan Szulc (AON).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

W okresie od 10.02.1986 r. do 30.01.2004 r. pracowałem jako żołnierz zawodowy – wykładowca (od 1.08.1998 r. – adiunkt) w Wyższej Szkole Oficerskiej im. gen. J. Bema w Toruniu.

Od 1.10.2007 r. jestem zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Pedagogiki (od 1.10.2019 r. – na Wydziale Pedagogiki) na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, kolejno w następujących komórkach organizacyjnych: a) Katedra Aksjologii Pedagogicznej i Metodologii Badań, b) Zakład Filozofii Edukacji i Metodologii Badań, c) Zakład Filozofii Wychowania i Edukacji Obywatelskiej, d) Katedra Filozofii Wychowania i Edukacji Obywatelskiej (obecnie).

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy

Monografia *Edukacja nieformalna wobec obywatelskości* stanowi podsumowanie moich wieloletnich rozważań teoretycznych i wycinkowych badań empirycznych nad obywatelskością, jej uwarunkowaniami w aktualnych polskich realiach oraz możliwościami jej kształtowania i wzmacniania poprzez edukację. Spośród wielu możliwych aspektów edukacji szczególną uwagę objąłem uczenie się nieformalne, ze względu na brak w polskim piśmiennictwie naukowym opracowań, które całościowo i dogłębnie podejmowałyby to zagadnienie, podczas gdy istnieje wiele tekstów dotyczących obywatelskiej edukacji formalnej.

Prezentowana monografia zawiera teoretyczne rozważania, których głównym celem jest opracowanie adekwatnej do aktualnych polskich realiów koncepcji obywatelskości oraz namysł nad możliwościami jej rozwijania poprzez edukację nieformalną. Te rozważania są ukierunkowane przez poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie kompetencje obywatelskie są pożądane do uczestnictwa w demokratycznym łańdźcu społecznym w aktualnych polskich realiach?
2. Jak partycypacja w obywatelskich stowarzyszeniach może sprzyjać uczeniu się obywatelskości?
3. Jak udział w debacie publicznej może sprzyjać uczeniu się obywatelskości?
4. Jakie istnieją inne możliwości nieformalnego uczenia się obywatelskości?

Najważniejszymi kontekstami prowadzonych rozważań są ponowoczesność i demokracja, zaś dodatkowo zostały poddane analizie takie m.in. zjawiska i kategorie, jak sfera publiczna, media masowe, społeczeństwo obywatelskie, tradycja republikańska, ale także relacje jednostki wobec wspólnot, emancypacja, refleksyjność czy spotkanie. Przegląd piśmiennictwa, podczas którego analizowałem powyższe kategorie, prowadzony był w sposób ukierunkowany na to, by – w dalszej części rozważań – umożliwić wydobycie i ukazanie potencjału różnych możliwości i postaci nieformalnego uczenia się obywatelskości w różnych środowiskach i sytuacjach, w szczególności poprzez aktywną działalność w dobrowolnych stowarzyszeniach i udział w debacie publicznej. Na przykład analizując istotę demokracji poddałem oglądowi m.in. jej różne modele oraz wewnętrzne sprzeczności i zewnętrzne zagrożenia – uzasadniając to tym, że wypływają z nich określone implikacje o charakterze edukacyjnym, które zostały podjęte w dalszych partiach tekstu. Podobnie rozważania o partycypacji, społeczeństwie obywatelskim, sferze publicznej czy mediach masowych prowadzone były w sposób umożliwiający dostrzeżenie, że odnotowywane w tych obszarach liczne negatywne zjawiska stanowią edukacyjne wyzwanie.

Jako ważne postrzegam opracowanie autorskiej koncepcji kompetencji obywatelskich. Po niełatwej konceptualizacji samego terminu „kompetencje” i po dokonaniu przeglądu licznych, istniejących w piśmiennictwie, mających często dość jednostronny charakter, koncepcji obywatelskości oraz kompetencji lub „cnót” obywatelskich, wypracowałem własną koncepcję, wedle której na kompetencje obywatelskie składają się trzy komponenty: kognitywny, behawioralny i aksjologiczno-wolicjonalny, zaś każdy z nich zawiera pewną liczbę – bardziej lub mniej bezpośrednio uzasadnianych – szczegółowych składników.

Jeden z fragmentów tekstu zawiera diagnozę aktualnego stanu polskiej obywatelskości, obnażającą liczne deficyty. Jej pierwsza część sprowadza się do analizy istniejącego piśmiennictwa, w tym wybranych najważniejszych raportów z badań i teoretycznych opracowań, a następnie ich autorskiej rekapitulacji. Druga część tej diagnozy, mająca postać wywiadów z 18-osobową celową próbką polityków i działaczy organizacji pozarządowych, ukierunkowana została nie tyle na potwierdzenie deficytów obywatelskości opisywanych w piśmiennictwie, co na dążenie do zrozumienia istoty tych deficytów oraz ich uwarunkowań i konsekwencji dla jakości życia publicznego. Prowadzona dalej edukacyjna narracja odnosi się zarówno do autorskiej koncepcji kompetencji obywatelskich, jak i do tych deficytów, a zwłaszcza ich istoty – tak, jak ona jest postrzegana i rozumiana przez objęte wywiadami osoby zaangażowane w życie publiczne.

Tytułowa edukacja nieformalna jest analizowana w ponowoczesnych realiach, między innymi w kontekście „zmiany paradygmatycznej” w ujęciu Mieczysława Malewskiego. Próbując wydobyć istotę takiego nieformalnego uczenia się obywatelskości, które jest najbardziej odpowiednie dla jednostki żyjącej w polskim społeczeństwie w końcówce drugiej dekady XXI wieku, społeczeństwie określanym m.in. jako ponowoczesne, postindustrialne czy informacyjne (ew. określanym jako znajdujące się w fazie przejścia od nowoczesności do ponowoczesności), uznałem zasadność bliższej prezentacji dwu nieco zapoznanych rodzimych koncepcji pedagogicznych: edukacji środowiskowej Mikołaja Winiarskiego i autoedukacji Dzierżymira Jankowskiego. Mimo, że zostały one sformułowane przed kilkunastu czy kilkudziesięciu laty, to wciąż jednak – co starałem się wyartykułować i uzasadnić – dostarczają cennych inspiracji dla nieformalnego uczenia się obywatelskości tu i teraz, głównie ze wzglę-

du na przydatność takich bogatych znaczeniowo kategorii, jak środowisko edukacyjne, siły społeczne, edukacyjna samodzielność czy postawa autoedukacyjna.

Oprócz tego, jako że – według parokrotnie przywoływanego w książce sformułowania Józefa Kargula – uczenie się nieformalne polega na „refleksyjnej analizie doświadczeń płynących z różnych obszarów życia”, uznałem za przydatne dokonanie analizy swoistości tego uczenia się: a) w kontekście relacji między uczącą się jednostką i różnymi wspólnotami, b) w ujęciu inkontrologii (teorii spotkań), c) wykorzystując kategorie emancypacji i refleksyjności, a także d) pozytywnie odnosząc się do apelu Zbigniewa Kwiecińskiego o edukację krytyczną. Nieformalne uczenie się obywatelskości w ponowoczesnych realiach może być nader adekwatnie analizowane – co uzasadniam w monografii – właśnie w takich kontekstach. Dodatkowo uważam, że dokonanie oglądu nieformalnego uczenia się – nie tylko w odniesieniu do obywatelskości – przy użyciu wyżej wymienionych kategorii i kontekstów wzbogaciło wiedzę pedagogiczną w tym zakresie, poprzez wskazanie innych, nieobecnych w piśmiennictwie, aspektów; przykładem jest choćby analiza aktu nieformalnego uczenia się w kategoriach teorii spotkań.

Wszystkie opisane wyżej rozważania stanowią podstawę i swoiste wprowadzenie do tego, co stanowi najważniejszą treść końcowego rozdziału: pokazania, w jaki konkretnie sposób przebiega lub może przebiegać uczenie się określonych – zawartych w autorskiej koncepcji kompetencji obywatelskich – składników wszystkich trzech komponentów: kognitywnego, behawioralnego i aksjologiczno-wolicjonalnego. Poddając szczegółowemu oglądowi kilka wybranych studiów przypadków działalności organizacji pozarządowych, analizując osobliwości różnych form debaty publicznej, rozpatrując możliwości niesione m.in. przez pracę zawodową, zabawę, podróże czy imprezy masowe – pokazuję, jakie konkretne działania lub doświadczenia i w jaki sposób mogą na przykład zwiększać poziom różnorodnej wiedzy i przyczyniać się do jej efektywnego wykorzystywania, podnosić na wyższy poziom liczne umiejętności, m.in. planowania działań, organizowania, komunikowania się, negocjowania, a także wzmocniać składniki komponentu aksjologiczno-wolicjonalnego, jak np. sprawstwo, zaufanie, lojalność, solidarność, tolerancję, krytycyzm itp. Jednocześnie staram się uzasadniać, że wszystkie te edukacyjne działania mogą niwelować istniejące deficyty obywatelskości bądź zapobiegać ich powstawaniu.

Podczas analizy tych różnych możliwości nieformalnego uczenia się obywatelskości – niejako „w tle” – prowadzona jest argumentacja na rzecz autorskiej tezy, że edukacja obywatelska, jakiej dziś potrzebujemy powinna być, z jednej strony, adekwatna do realiów ponowoczesnych, z drugiej strony może owocnie czerpać z dorobku nieco zapoznanej tradycji republikańskiej. Dodatkowo jako zasadne uznałem, by podsumowania poszczególnych rozdziałów dokonywać w kontekście aksjologii, co również – moim zdaniem – otwiera interesujące perspektywy, mało obecne w piśmiennictwie.

Przy okazji dokonywanych analiz została uwypuklona przewaga uczenia się obywatelskości w sposób nieformalny nad edukacją formalną; ta ostatnia bowiem w zasadzie ogranicza się do komponentu kognitywnego, czyli przekazywania wiedzy, istotnie zaniedbując dwa pozostałe. Ta konstatacja implikuje możliwość postawienia pytania, czy ta przewaga dotyczy tylko uczenia się obywatelskości. Uważam, że rozważania zawarte w omawianej monografii uzasadniają tezę, iż wartość edukacji nieformalnej, a na wielu polach nawet jej przewaga nad

edukacją formalną, jest nieco bardziej uniwersalna i może dotyczyć również innych obszarów tematycznych.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych i organizacyjnych:

A. Osiągnięcia dydaktyczne:

Przed rozpoczęciem pracy w szkolnictwie wyższym w roku szkolnym 1979/80 pracowałem jako nauczyciel matematyki w Zbiorczej Szkole Gminnej w Krzczonowie w woj. lubelskim. Następnie – po odbyciu przeszkolenia wojskowego – w latach 1981–1986 pracowałem jako żołnierz zawodowy (dowódca plutonu) w jednostce wojskowej w Suwałkach, zajmując się przede wszystkim – jako osoba z przygotowaniem nauczycielskim – prowadzeniem zajęć z żołnierzami. Łącznie w tym okresie przeprowadziłem ok. 7300 godz. zajęć z różnych przedmiotów.

W latach 1986–2004, pracując Wyższej Szkole Oficerskiej im. gen. J. Bema w Toruniu, przeprowadziłem ok. 8300 godzin zajęć dydaktycznych z kilku przedmiotów specjalistycznych, jak również z matematyki i statystyki. Byłem promotorem 12 prac dyplomowych (licencjackich).

W latach 1998–2007 prowadziłem zajęcia w ramach umów cywilno-prawnych w następujących uczelniach: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruńska Szkoła Wyższa, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Powszechna Wyższa Szkoła Humanistyczna „Pomerania” w Chojnicach, Bydgoska Szkoła Wyższa, Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego (od 2005: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego). Prowadziłem zajęcia – łącznie ok. 3200 godzin – m.in. z przedmiotów: wprowadzenie do pedagogiki, pedagogika ogólna, dydaktyka, metodologia badań, statystyka – ze studentami następujących kierunków studiów: pedagogika, praca socjalna, administracja, stosunki międzynarodowe, ratownictwo medyczne, pielęgniarstwo. W tym okresie byłem promotorem 25 prac magisterskich i 36 licencjackich na kierunku pedagogika.

Od roku 2007, pracując etatowo w UKW, prowadzę zajęcia głównie ze studentami pedagogiki, ale również: pracy socjalnej, pedagogiki wczesnoszkolnej i logopedii. W macierzystej uczelni wypromowałem dotąd 42 magistrów i 50 licencjatów pedagogiki.

B. Osiągnięcia organizacyjne w UKW:

W okresie od 25.01.2008 r. do 30.09.2012 r. byłem rzecznikiem dyscyplinarnym dla studentów.

W latach 2009 i 2010 byłem przewodniczącym komisji rekrutacyjnej na Wydziale Pedagogiki i Psychologii.

W latach 2010–2012 byłem członkiem uczelnianej komisji do spraw kontroli zarządczej, opracowującej m.in. Strategię UKW.

W okresie od 20.03.2012 r. do 30.09.2019 r. byłem członkiem rady programowej kierunku pedagogika dla studiów II stopnia.

W okresie od 01.10.2012 r. do 30.09.2016 r. byłem członkiem Senackiej Komisji Budżetu i Finansów.

W latach 2014–2019 byłem członkiem komisji do spraw zarządzania ryzykiem na Wydziale Pedagogiki i Psychologii.

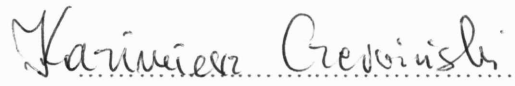
W okresie od 1.10.2017 r. do 31.08.2019 r. byłem opiekunem I roku studiów stacjonarnych II stopnia na kierunku pedagogika.

Od 1.10.2019 r. jestem członkiem rady kierunku (nowo tworzonego) edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie.

7. Inne informacje:

W okresie od 8.12.2015 r. do 26.11.2019 r. byłem promotorem pomocniczym (promotor prof. Urszula Ostrowska) w prowadzonym w UKW i pomyślnie sfinalizowanym przewodzie doktorskim mgr Moniki Litwinow.

Od dnia 19.09.2017 r. jestem promotorem pomocniczym (promotor prof. Urszula Ostrowska) w prowadzonym w UKW przewodzie doktorskim mgra Rafała Materka – jeszcze nie sfinalizowanym.

(podpis wnioskodawcy)